

rāuīya, planta molt afí, degué donar el mossàr. **šara-wīya*: d'on surten el cat. *xirivía*, cast. *chirivía* (*chere-*, m.j. S. XIII, Berceo), port. dial. *cherivía*; mentre que el fr. (*es*)*chervis*, que no apareix fins al S. xv, ha de ser manlleu hispànic, com s'ha d'esperar quasi sempre, en els arabismes del francès. En àrab la forma mesclada *ğirivīa* no apareix fins a *PAlc*. i és ja manlleu romànic (per més que *Asín* vulguí presentar-ho com a mot àrab, en un article, indocumentat i escrit a la lleugera, de *Al-Andalus* IX, 29).

DERIV.: *Xeriviat* o *xiriviat* 'plat o guisat de xirivies' *DAG*. No figura en el text de Bna. del *L. de Sz. Soví*, en la recepta «si vols fer letugat ab let de hamelles, --- prin: ---, pots-hi metre sebes blanques ---»; però aquí el text de Val. afegeix «axí matex se fa *xeroviat* com letugat» (*NCl*. cxv, 140, n. 5). *Xiripia* 'ortiga' [*Dfa.*, a la Rib. de l'Ebre segons *AlcM*] deu ser el mateix que *xirivía*, si bé contaminat per la *p* del parònim tort. *giripiga* 'droga amarga' (IV, 887a14-42); cf. «*xuplits*: xerivies tornades verinoses» Camprodon (*DAG*). El meu pare anotava *širibīla* (*chirivilla* «una arrel que neix de l'aglà de suró i s'enfonsa dret cap endins de la terra» a Biure d'Emp. 1898, amb la *-ll-* que ja hem vist a Bellús i en *OPou*; però atesa aquesta acc., i aquesta *-ll-*, aquesta paraula deu resultar d'un encreuament de *clavilla* CLAVICULA amb el nostre mot.

1 Alart, quant a aquest nom, dubta entre llegir *esc-o estarijes*. ¿És, potser, el mateix que l'*estormia* de la codolada menorquina, nom més conegut? ¿O *escar(i)oles*?

Xirixons, V. *xenixell* *Xirla*, V. *xerri* *Xirlejar*, V. *xisclear* *Xirli-mirli*, *xirlo-mirlo*, V. *xerri* *Xirlo*, *xirlot* (ocells), V. *xurla* *Xirment*, V. *sarment* *Xirnac*, *xirràs*, V. *xàvega*

XIROI, la seva etimologia ha estat explicada a *CÒFIA* (II, 805b43-47) i *ORELLA* (n. 14), cf. *eixorellar*, en els §§ 3f. i 4f. Notem l'aplicació en el jove Verdader a la vivacitat d'un ocell o d'una noia: «La tortra enamorada, que al baixar tota *xiroya* vora'l rieró --- ahont festejar-la solia ---», «se reviscola de prompte --- y enriolada al veure'l mar endintre --- *xiroya*, ab la rialla als llavis --- se tira al aygua» (*Colom*, pp. 134 i 175). El sentit d'aquest adjectiu no tira sempre cap al matís ridícul o pejoratiu, car els millors escriptors li donen un sentit de dolç, fi i pintoresc humorisme: «En Russinyol tenia el do de no acabar mai el seu bon humor ---; en canvi, els seus escrits eren imbuïts d'un cert sentimentó¹ entre trist i *xiroi*: *Records d'estudi*, *El Pati Blau* ---», MassóT (*50 Anys Vida Lit.*, 25.18).

En toponímia: *El Serrat Xiroi* (*širōj*), carena d'algre vista entre el terme de Ladurs i el mas Puigsec a Olius de Solsonès (1964).

En la variant en *xo-*, hi ha *xuroi* i *xuroiar*, usats també a Menorca: «An es morro de penyes entre Cala's Coves i Cala'n Porter, hi ha --- sa *Cova d'en Xuroy* ---; es feien robos ---, donada part a sa justícia, --- penetra- ren dins sa cova, ahont trobaren un homo --- i allots

---; s'homo i s'allot major se tiraren a la mar --- no veren més, ni viu ni mort ---; van reparar que fea cara de moro i que li faltava una orea: era *xuroy*»; i el verb en el sentit de 'furgar, escorcollar': «sentiren es gemecs --- dins sa Cova, es gemegar de sa jove, de tant de furonar-hi i *xuroyar*, afinaren que qui gemegava --- era sa mateixa cova ---: una renou --- que deu fer una cama de riu devall terra», Camps Merc. (*Folk. Men.* II, 81, 108).

10 A Mall., en canvi, està bastant estesa la variant *šerōj* per l'eixorellat: *cabra xeroia* «da que només té una orella condreta, i l'altra, badada o escapçada sense mirament» (*BDLC* IX, 205); a les muntanyes de la Colònia de St. Pere es va refugiar un bandejat que, havent sofert la punició del desorellament, visqué aixoplugat dins la que, en memòria d'ell, ha conservat el nom de *Cova d'en Xeroi* (1969). També *xeroy* en el men. Ferrer Cardona.

Xoroiar en un sentit (etimològic) d'**eixeribir*, *eixoribir*' (cf. el que hem dit a *EIXERIT* sobre la considerable simbiosi dels dos mots) es mantenia també a Osona: «l'un y l'altre 's dedicaren a les feynes de cada dia, *xoroyant* la Sra. Clara a tota la casa, que va anar marxant ab l'alegria y l'animació de sempre», Genís Aguilar (*Julita*, 45, que el magistèrcul a... incúria de la «Bibl. Selecta» ha canviat ignarament en **xiroiant*, i *AlcM* defineix erròniament 'moure remor', creient que ve de *soroll*).

Amb l'explicada poden haver confluït altres filiacions: com de *xerós* 'falaguer' (*XERA*), *XARÓ*; i un incert hapax *xiloll* que veiem en una carta mall. de 1345: «selles genetes ab estreps *xilolls*» (citada s. v. *gallardet* en el *DAG*), del qual no estem gens segurs que no sigui err. tip. o de lectura (passat que resultés d'un encreuament d'un cas primerenc del nostre adjectiu amb alguna forma mossàrab, com ara **činlon* = *cingló*).

DERIV. d'*eixorellar*: *xoreiana* 'paporetelles' a Eiv. i Formentera (*DAG*); i encreuat amb *eruga*: *xuriga* (al Vendrell) id.

1 Observem l'excel·lència aquí del matís tan especial i expressiu del sufix cat. *-ó*: més amanyagador que disminuïu.

45 *Xirol*, V. *xarol* *Xirongo*, l'usarien a l'Urgell com a nom afectuós dit a les criatures (*AlcM*): ha de ser una variant de l'arag. ZORONGO 'tortella de baturro', andal. id. 'espècie de monyo corniforme' < basc *tzorongu*, *zuringu* id., i 'clara d'ou', que semblen ser derivats diminutius del bc. *txori* 'moixó', 'zorongo', i a Biscaia «aventado, loquillo» (V. l'addició que faig en el *DECH* a aquell article del *DCEC*); i cf. allí també *zeregue*, nom d'un ball popular

Xirra, *xirri(s)*, V. *xerri* *Xirric*, *xirricar*, V. *xerricar* 55 (*XERRAR*) *Xirrill*, V. *xorrar* *Xirrilla*, V. *xerri* *Xirrit*, *xirritada*, *xirritar*, V. *xerrar*

+XIRUCA, 'sabata de camp amb sola de goma per fora, i de canem per dins, i empenya flonja', mot recent d'origen incert, si bé se li veu una versemblant